יום ד', כ"ד במנחם אב תשס"ד (11 באוגוסט)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

היום, כ"ד באב, יום פטירתו, בשנת ה'שנ"ט [1599], של **ר' מנחם בר אביגדור מקראקא**, מחולל **"תיקון המהר"מ"** לניסוח חוזה "**היתר-עיסקא**".

אומר המקרא בעניין זה: "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך, והחזקת בו גר ותושב וחי עמך. אל תקח מאתו נשך ותרבית, ויראת מאלוקיך וחי אחיך עמך. את כספך לא תתן לו בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך. אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים". [ויקרא כ"ה 36]

הריבית נחשבת כאחד האיסורים החמורים בהלכה, ועל העוסקים בה נאמרו דברים קשים ביותר, כגון: "שכל המלוה בריבית כופר בעיקר" [ירושלמי, בבא מציעא, פ"ה ה"ח]. והרמב"ם אומר: "כל הכותב שטר ריבית, הרי זה ככותב ומעיד עליו עדים שכפר בה' אלוקי ישראל" [משנה תורה, הלכות מלווה ולווה ד, ז].

הריבית האסורה שההלכה מתייחסת אליה בצורה שלילית היא הרווח בעסקאות שבהן מרוויח המלווה בכל מקרה בלי קשר לשאלה מצבו של "שותפו", הלווה. עסקה מעין זו, בו אחד הצדדים "מרוויח תמיד" היא ההלוואה האסורה מן התורה, אף אם לא נקראה בשם "הלוואה". כך, למשל, המשכיר לחברו חפץ כלשהו ומתנֶה שיחולו הבלאי והפחת והאחריות על השוכר, יכול להיחשב כמלווה בריבית, והעסקה אסורה מחמת היותה נגועה במה שנראה ניצול ועושק. כבר בימי התלמוד הוכר סוג של "מוסד" כלכלי שהותר בדין למרות דמיונו להלוואה בריבית, והוא נקרא "**עסקא**". שניים הם השותפים בעסקא: ה"נותן" וה"מתעסק", המכונה גם "מקבל". הנותן-המלווה הוא בעל הממון, וה"מתעסק" הוא כביכול ה"מומחה" – כלומר, יש כאן מעין שותפות בין בעל הון לבין מי שמשקיע עבורו את הכסף. המלווה נותן למתעסק מעות כדי שיתעסק בהן בעסקא כלשהיא ושניהם עתידים להרוויח. המלווה מרוויח משום שאינו יודע או אינו רוצה או אינו יכול לנצל את מעותיו בעצמו. המתעסק-הלווה מרוויח משום שהוא יכול לעבוד ולהרוויח גם כשאין לו כספים משלו. שורש היתר-עסקא מסוג זה יסודו בהסתכנות המלווה בהפסד חלקו אם תיכשל העסקא. נוסף על שיקולי הגינות ומוסר יש גם שיקולים של מדיניות עסקית שאין להתעלם ממנה: כשהסיכון מתחלק בין כל הצדדים לעסקא, הכול נזהרים מלבצע עסקאות מסוכנות. מבחינה עקרונית, הפתרון ההלכתי הוא פשוט להפליא. הלווה, הסבור בעת קבלת ההלוואה שיוכל להשיב אותה, סומך על האפשרות שיוכל להרויח הן את דמי ההלוואה הן יותר מהם בזמן שהכסף יהיה בידו. רווח זה יכול לנבוע משימוש ישיר או עקיף בכספי ההלוואה (כגון סטודנט המבקש לממן את לימודיו באמצעות ההלוואה). ההנחה היא שהרווח יבוא בכל מקרה. אחרת, לא ברור מהיכן יוכל להחזיר את ההלוואה. ממילא, גם אם הוא צריך להשיב למלווה סכום גדול מן הקרן, הוא ישלמו מתוך רווחיו.

חוזים שונים של "היתר עסקא" היו קיימים בצורות שונות כבר מימי התלמוד. **המפורסם שבהם מיוחס למהר"מ, ר' מנחם בר אביגדור מקראקא**, שנתפרסם בספר "נחלת שבעה" במאה הי"ז. ברוב שטרי "היתר-העסקא" הנוהגים בימינו כותבים שהם נעשו "כתיקון המהר"מ", והכוונה היא לנוסח שבספר הנ"ל, אף על פי שפרטי העסקא בימינו שונים בדרך כלל מן הגרסה המקורית שבשטר מהר"מ. כל הבנקים בישראל, בלא יוצא מן הכלל, חתומים על "היתרי-עסקא" המתייחסים לכל פעילותם הבנקאית. היתרי עסקא אלו הם מעין-חוזים

"כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב." [תהלים צ"ד 14]
מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל

יום ד', כ"ד במנחם אב תשס"ד (11 באוגוסט)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

שהנהלת הבנק חתומה עליהם. בכולם קיימת התנאה מפורשת, ולפיה כל עסק שיעשה הבנק, יהיה אך ורק על פי היתר זה. [http://www.daat.ac.il/mishpat-ivri/skirot/26-2.html]

"כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב." [תהלים צ"ד 14]
מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל